

Socialdepartementet

Yttrande över betänkandet Barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Sammanfattande bedömning

Jönköpings kommun instämmer i behovet av en nationell översyn av samhällsvården och välkomnar flera av utredningens förslag. Vi anser att betoningen på barn och ungas delaktighet, deras rätt till hälso- och sjukvård och skola samt inriktningen på en tydlig vårdkedja är positivt.

Jönköpings kommun bedömer även att det finns en del utmaningar med utredningen, framförallt med kunskap om den stora brist på familjehem, jourhem, HVB och SIS som vi ser. Trots positiva förslag för att öka rekryteringen av familjehem, anser vi att det saknas åtgärder som skulle innebära en avsevärd skillnad på tillgången till familjehem.

Flera av förslagen, framför allt när det kommer till stärkt vårdkedja, bygger på att det finns en god tillgång till familjehem i olika kategorier. Om tillgången brister, riskerar dessa förslag att falla. Nedan utvecklar vi våra synpunkter ytterligare

Avseende utredningens förslag

Syftet med utredningen har varit att säkerställa att barn och unga i samhällsvård ska garanteras trygghet, säkerhet och en i övrigt god vård. Utredningen har strävat efter att ta fram förslag som utgår från vad barn och unga med erfarenheter av samhällsvård själva uttrycker.

6 Stärkt kvalitet i familjehemsvård

Jönköpings kommun tycker att förslagen i detta kapitel överlag är positiva. Vi tillstyrker utredningens förslag att stärka familjehemsvården genom införandet av familjehemskategorier, ökat stöd och utbildning till familjehemmen, ökat stöd till barn, unga och vårdnadshavare samt ett ökat användande av nätverkshem. Det är även positivt med ett samordnat, kontinuerligt och långsiktigt stöd från staten när det kommer till rekrytering av familjehem. Vi tillstyrker även förslaget att ersättningen ska betalas direkt till familjehemmet.

Tanken med tillståndskrav för familjehem är positiv men riskerar, beroende på hur det utformas, att leda till för höga trösklar för placeringar. I

Jönköping, precis som i många andra kommuner, råder det brist på familjehem och jourhem. Det innebär att vi ibland gör speciallösningar där vi placerar i familjehem som inte självklart skulle möta kraven för ett tillstånd. Tillsammans med specifika öppenvårdsinsatser eller extra stöd till familjehemmet kan placeringen ändå bedömas matcha en specifik ungdoms behov. Med tillståndskrav och nationellt familjehemsregister minskar förutsättningarna för liknande lösningar, vilket riskerar att ytterligare försvåra möjligheterna att hitta lämpliga placeringar.

När det kommer till nätverkshem ska barnets bästa vara avgörande. I vissa fall kan barnets bästa vara en placering i ett nätverkshem, trots att det aktuella nätverkshemmet inte når upp till alla krav, t.ex. saknar eget rum till barnet. Det är därför viktigt att det finns en flexibilitet i kraven på nätverkshem, till förmån för barnets bästa.

För att tillståndskravet och familjehemsregistret ska få legitimitet är det viktigt att det, som utredningen nämner, tas fram en strukturerad och standardiserad modell för utredning av potentiella familjehem. Trots en gemensam utredningsmetod kan det dock vara svårt att få till likvärdiga bedömningar, vilket riskerar att skapa en osäkerhet och bristande tillit till andras familjehemstillstånd.

6.6.15 Beslut om tillstånd som familjehem får överklagas enligt SoL

Jönköpings kommun avstyrker möjligheten att överklaga beslut om tillstånd som familjehem. Vi anser inte att det är en rättighet att få bli familjehem och tycker att de vägar som finns för klagomål idag, så som IVO och JO, är tillräckliga.

8.6 Statens styrning och stöd för HVB och stödboende

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget att Socialstyrelsen ska ges i uppdrag att ta fram stöd för lämplighetsbedömning vid inskrivning i HVB samt stöd för systematiskt kvalitetsarbete och grundläggande förutsättningar för god kvalitet. Detta är något som länge har efterfrågats i våra kommunala HVB:n där upplevelsen är att bristen på rekommendationer och riktlinjer på området leder till ”kvalificerade gissningar” och otydigheter vid IVO:s granskningar.

Med ett nationellt stödpaket ökar förutsättningarna för ett likvärdigt arbetssätt på HVB:n för barn och unga.

En väl genomförd lämplighetsbedömning är viktig, men långt ifrån den enda komponenten för att förhindra sammanbrott. I detta avseende är systematiskt kvalitetsarbete och ökad kompetens mycket viktigt. En

formaliserad lämplighetsbedömning behöver därför även ge utrymme åt yrkesskicklighet.

8.7 Ledning och kompetens i HVB och stödboende

Jönköpings kommun välkomnar förslaget att en ny bestämmelse i socialtjänstförordningen förtydligar föreståndarens ansvar att leda det dagliga arbetet samt utveckla och följa upp verksamheten. Det innebär ett förtydligande av föreståndarrollen som tidigare har saknats och medför att det inte längre går att vara föreståndare enbart på pappret. Vi tillstyrker kompetenskraven för föreståndare och ser det som angeläget att det tas fram en utbildning för föreståndare i HVB och Stödboende.

Jönköping kommun välkomnar även förslaget att stärka kompetensen hos övrig personal på HVB och stödboende. Däremot anser vi att ett HVB eller stödboende gynnas av en bredare sammansättning av kompetenser och menar att listan på lämpliga utbildningar behöver breddas. När samhällsvården ska ta ett större ansvar för fostran och skolgång och med den komplexa problematik som många i samhällsvård har, kan personal med exempelvis lärarexamen eller specialistkompetens inom psykiatri vara värdefulla komplement till övrig personal. Vi anser därför att kraven på en 2-årig eftergymnasial utbildning inte enbart behöver ha inriktning mot socialt arbete, socialpedagogik eller beteendevetenskap.

Vi ser positivt på möjligheten till en särskild grundutbildning för arbete i HVB för barn och unga. Vi vill skicka med att en sådan utbildning inte enbart bör bedrivas på distans för att undvika risken för att någon annan än den inskrivna genomför utbildningen.

Vi tillstyrker att fostran ska ingå vid institutionsplaceringar av barn så länge begreppet tolkas enligt definitionen i utredningen. Gränssättning för handlande och ansvar, överföring av normer och värderingar samt stöd för barnets reflektion över normer, värderingar och handlingssätt är redan idag en grundsten för institutionsvården. Vi får inte gå tillbaka till en hårdare tolkning av begreppet där det handlar mer om korrigering och där det ställs högre krav på barn i samhällsvård än på barn i samhället i övrigt. Här tror vi att det behövs en fortsatt diskussion kring vad en rimlig nivå på fostran är för exempelvis en 14-åring.

Slutligen saknar vi ett resonemang kring kommuners upphandlingar i utredningen. På grund av upphandlingar är det sällan möjligt att göra en bredare matchning mellan det totala utbudet och ungdomens behov.

9 Tillgång till jämlik hälso- och sjukvård och tandvård

Jönköpings kommun tillstyrker förslagen och ser särskilt positivt på att tandvård inkluderas samt att SIS ges möjlighet att initiera en samordnad

individuell plan (SIP) och begära läkarundersökning om det inte har gjorts av socialnämnden. Vi tillstyrker även förslaget att kravet på en läkarundersökning enligt 32 § LVU tas bort.

Vi vill skicka med vikten av att *integrerad vård genom tvärprofessionella team i särskilda ungdomshem* inte exkluderar åldersgruppen över 18 år, eftersom denna typ av vård idag oftast ges av BuP.

Jönköpings kommun vill återigen betona vikten av att barn och unga i samhällsvård får tillgång till receptbelagda läkemedel och banktjänster. Detta är ett återkommande bekymmer som vi anser kräver en skyndsam utredning.

10 En väl fungerande skolgång

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget med en särskild kunskapsbedömning för barn och unga i samhällsvård. Vi ser ett stort behov av ytterligare insatser för en fungerande skolgång för målgruppen och hade gärna sett fler skarpa förslag på området.

11.6.2 Stöd efter vården ska ingå i en skälig levnadsnivå för unga upp till 25 år

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget att barn och unga som har varit i samhällsvård ska få känslomässigt stöd samt stöd med frågor som rör boende, utbildning, arbete, ekonomi, tandvård och hälso- och sjukvård upp till 25 års ålder. Vi anser dock att detta stöd bör behovsprövas på samma sätt som övrigt stöd enligt 4:1 och att socialnämndens skyldigheter i detta avseende istället tydliggörs på annat sätt, exempelvis i 5 kap. SoL. Vi saknar en tillräcklig konsekvensanalys av att detta stöd, som utredningen föreslår, ska ingå i en skälig levnadsnivå.

12 Konsekvensanalys

Barn- och ungdomshandläggare har en väldigt pressad arbetssituation. De följer redan idag upp barn och unga i samhällsvård i hög grad men utredningens förslag på uppföljningar en gång i månaden under det första året innebär en höjd ambitionsnivå. Ambitionshöjningen gäller framförallt familjehem eftersom placeringar på HVB redan har en tätare uppföljningsintervall. Trots att flera uppföljningar kan ske per telefon så är det inte alltid möjligt. Vi saknar därför en konsekvensanalys av kostnaden i detta avseende.

Vi vill även påtala att utredningens exempel på dygnskostnad för en HVB-placering är väldigt lågt räknad, där Jönköpings kommuns placeringar ligger på mellan 4000-5000 kr/ dygn. Förutsättningarna för samhällsekonomiska besparingar och utnyttjandet av kommunens resurser på ett mer kostnadseffektivt sätt, som utredningen tar upp, bygger helt på

möjligheten att få fram familjehem och HVB-platser i tillräcklig utsträckning.

Kostnaderna för reformen bedöms initialt uppgå till 600 miljoner. Jönköpings kommun utgår från att de faktiska kostnaderna finansieras av staten enligt gällande finansieringsprincip, och att kostnadsutvecklingen följs upp över tid.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunalråd

Johan Fritz
Stadsdirektör